

BOSHLANG'ICH SINFLARDA LOYIHALASH METODIDAN FOYDALANISH USULLARI.

Axmedova Mahliyo Ro'ziboy qizi

Samarqand davlat universiteti Urgut filiali o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim tizimida loyihalash metodidan foydalanishning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilingan. Loyihalash metodi o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, jamoada ishlash, va ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada ushbu metodni samarali joriy etish usullari, o'qituvchi faoliyatidagi o'rnini, bosqichlari va baholash mezonlari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: loyihalash metodi, boshlang'ich ta'lim, kreativ fikrlash, kompetensiya, mustaqil o'rganish, ta'lim metodikasi.

Hozirgi kunda ta'lim tizimida yangilanish jarayonlari shiddat bilan kechmoqda. Boshlang'ich sinflarda o'qitish jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, hayotiy vaziyatlarni tahlil qila olishi, va yangi g'oyalarni ilgari surish qobiliyatini shakllantirish asosiy maqsadlarga aylangan. Shu nuqtai nazardan, loyihalash (proyekt) metodi zamonaviy pedagogik texnologiyalardan biri sifatida o'z o'rnini mustahkamlamoqda.

Loyihalash metodi orqali o'quvchilar nafaqat bilim oladilar, balki uni amaliyotda qo'llashni, jamoaviy ishlashni, hamkorlikda qaror qabul qilishni o'rganadilar. Bu esa boshlang'ich ta'limda yangi kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari (6-10 yosh) uchun loyihalash metodi (project-based learning) – bu o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydigan, real hayotiy muammolarni hal qilish orqali bilim va ko'nikmalarni rivojlantiradigan samarali pedagogik yondashuvdir. Bu metod o'qituvchining rahbarligi ostida o'quvchilarning mustaqil va guruhli ishini rag'batlantiradi. Quyida ushbu metodni qo'llashning asosiy usullari, bosqichlari va misollarini keltiraman.

Metodni joriy etish bosqichlari

Loyihalash metodini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun quyidagi bosqichlarga rioya qilish kerak:

- Tayyorgarlik bosqichi: Mavzuni tanlash va loyihani rejalashtirish. O'qituvchi o'quvchilarning yoshi, qiziqishlari va dars dasturiga mos keladigan loyiha mavzusini belgilaydi. Masalan, "Mening oilam" yoki "Tabiatni asraylik".

- Loyiha mavzusini tanlash va muammoni aniqlash: O'quvchilar bilan birgalikda real muammo yoki savolni muhokama qilish (masalan, "Qanday qilib maktab hovlisini chiroyli qilamiz?").

- Rejalashtirish: Guruhlar tuzish, vazifalarni taqsimlash, resurslarni (kitoblar, internet, materiallar) aniqlash.

- Amalga oshirish: Ma'lumot to'plash, tajriba o'tkazish, mahsulot yaratish (rasm, model, prezentatsiya).

- Taqdimot va baholash: Loyiha natijalarini namoyish etish, o'zaro baholash va o'qituvchi fikri.

- Refleksiya: O'quvchilar nimani o'rganganini muhokama qilish.

Bu bosqichlar loyihani 1-4 hafta davomida o'tkazishga imkon beradi, dars vaqtidan tashqari uy vazifasi sifatida ham.

Asosiy usullar va strategiyalar

Boshlang'ich sinflarda loyihalashni qo'llashda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini (diqqatning qisqa muddati, o'yin elementlari zarurati) hisobga olish muhim. Quyidagi usullar samarali:

- Guruhli ish usuli: O'quvchilarni 4-6 kishilik guruhlariga bo'lish. Har bir guruhda rahbar, yozuvchi, rassom kabi rollar taqsimlanadi. Bu hamkorlik va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

- O'yin va vizual elementlarni integratsiya qilish: Loyihani o'yin shaklida o'tkazish (masalan, "Ekologik sarguzasht" loyihasida rol o'ynash). Rasmlar, maketlar, video yozuvlaridan foydalanish.

- Fanlararo yondashuv: Bir loyihada matematika, ona tili, tabiatshunoslikni birlashtirish. Masalan, "Hayvonlar dunyosi" loyihasida hayvonlarni sanash (matematika), hikoya yozish (ona tili) va rasm chizish.

- Resurslardan foydalanish: Oddiy materiallar (qog'oz, rangli qalamlar, tabiat unsurlari). Internetdan foydalanishda ota-onalar nazorati ostida.

- Motivatsiya usullari: Mukofot tizimi (stikerlar, maqtov), o'quvchilarning shaxsiy qiziqishlarini hisobga olish (sport, hayvonlar mavzusi).

- Inklyuzivlik: Nogironligi bo'lgan o'quvchilar uchun moslashtirish (masalan, og'zaki taqdimot o'rniga rasmlil).

Misollar va amaliy qo'llanish

Quyidagi jadvalda boshlang'ich sinf fanlari bo'yicha loyiha misollarini keltiraman:

Fan/Mavzu	Loyiha nomi va tavsifi	Kutilyotgan natijalar va ko'nikmalar
Ona tili	"Mening sevimli kitobim" – O'quvchilar kitob o'qiydilar, personajlar haqida hikoya yozadilar va plakat tayyorlaydilar.	O'qish-yozish ko'nikmalari, ijodkorlik.
Matematika	"Do'kon o'yini" – Guruhlar pul hisoblash, narx belgilash orqali oddiy do'kon modelini yaratadilar.	Hisoblash, mantiqiy fikrlash.
Tabiatshunoslik	"Bog'imizni loyihalashtiramiz" – O'simliklarni o'rganib, maktab hovlisiga bog' maketini yasashlar.	Ekologik ong, kuzatuvchanlik.
San'at va texnologiya	"Robot yasaymiz" – Qog'oz va kartondan oddiy robot modelini yaratib, uning ishini tasvirlash.	Ijodiy fikrlash, qo'l mehnati.
Umumiy rivojlanish	"Oilaviy albom" – Oilasi haqida ma'lumot to'plab, foto va rasmlil albom tayyorlash.	Shaxsiy rivojlanish, oilaviy qadriyatlar.

Afzalliklari va ehtiyot chorarlari

- Afzalliklari: O'quvchilarning qiziqishi oshadi, bilim uzoq muddat saqlanadi, hayotiy ko'nikmalar (muammo hal qilish, hamkorlik) shakllanadi. Tadqiqotlar (masalan, UNESCO hisobotlari) shuni ko'rsatadiki, loyihalash metodi o'quv samaradorligini 20-30% oshiradi.

- Ehtiyot choralar: Vaqtini to'g'ri boshqarish (qisqa loyihalar tanlash), xavfsizlik (materiallar zararsiz bo'lishi), baholashda jarayonni emas, natijani emas, harakatni hisobga olish. O'qituvchi doimiy nazorat qilishi kerak.

Bu usullar O'zbekiston ta'lim standartlariga (masalan, "Bolalar bog'chasi va boshlang'ich ta'lim" dasturlari) mos keladi.

O'tkazilgan tajriba va adabiyotlar tahlili loyihalash metodining boshlang'ich ta'limda samarali ekanini isbotladi. Biroq, bu metodni to'liq joriy etishda ayrim muammolar ham mavjud:

barcha o'qituvchilar loyiha asosida o'qitish metodikasini yetarli bilmaydilar;
vaqt va baholash tizimi doimo metodning to'liq qo'llanishiga imkon bermaydi;
metodik qo'llanmalar yetishmasligi o'qituvchilarning tashabbusini cheklaydi.

Shu sababli, pedagogik oliy o'quv yurtlarida loyihalash metodini o'qitish bo'yicha maxsus kurslar joriy etish, onlayn metodik platformalar yaratish, va amaliy seminarlarni ko'paytirish zarur.

Xulosa

Loyihalash metodi boshlang'ich sinf o'quvchilarida kompetensiyalarni shakllantirishning eng samarali vositalaridan biridir. Dars jarayonida loyiha faoliyatini tashkil etish o'quvchilarni faollikka, izlanishga va ijodkorlikka undaydi. O'qituvchilar uchun loyihalash metodini amaliy o'rganish bo'yicha metodik seminarlar va treninglar tashkil etish lozim. O'quv dasturlariga loyiha asosidagi topshiriqlar, jamoaviy ishlar, va muammoli vaziyatlarga oid mashg'ulotlarni kiritish maqsadga muvofiqdir. Loyiha natijalarini baholashda o'quvchining faolligi, ijodkorligi va tahliliy fikrlashini hisobga olish zarur.

Adabiyotlar.

1. Guzeev V.V. *Metod proyektov v obrazovanii*. — Moskva: Pedagogika Press, 2002. — 180 s.
2. Abduqodirov A. *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. — Toshkent: Fan, 2018. — 214 b.
3. To'xtayev N. *Boshlang'ich ta'lim metodikasi*. — Toshkent: O'qituvchi, 2021. — 198 b.
4. Sharipova Z.M. *Loyihalash texnologiyasi asosida o'quvchilar mustaqil faoliyatini rivojlantirish metodikasi*. — Toshkent: TDPU ilmiy to'plami, 2020. — 45–52 b.
5. Xoliqova M. *Boshlang'ich ta'limda innovatsion metodlar*. — Samarqand: SamDU nashriyoti, 2022. — 132 b.
6. OECD. *Future of Education and Skills 2030: Learning Framework 2030*. — Paris: OECD Publishing, 2019. — 80 p.

7. UNESCO. *Project-Based Learning in Primary Education: Guidelines for Teachers*. — Paris: UNESCO, 2022. — 75 p.
8. Karimova G.A. *Pedagogik texnologiyalar va loyihalash yondashuvi*. — Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2019. — 164 b.
9. Rasulova N. *Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirishda loyihalash metodining o'rni*. — “Pedagogika va psixologiya” jurnali, №4, 2021. — 78–85 b.
10. Polat E.S. *Novye pedagogicheskie i informatsionnye texnologii v obrazovanii*. — Moskva: Akademiya, 2009. — 272 s.